

ВОЗНЯК Степан – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна, індекс 76000 (stepanwozniak@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2268-5736>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.4>

Бібліографічний опис статті: **Возняк, С.** (2025) Поезія у контексті тотожності мислення і буття. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 51, 67–87, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.4>

ПОЕЗІЯ У КОНТЕКСТІ ТОТОЖНОСТІ МИСЛЕННЯ І БУТТЯ

Анотація. *Мета роботи* – розглянути феномен поезії у контексті такого аспекту істини як тотожність мислення і буття. **Методологія.** Вихідним принципом постає текстологічний аналіз творів, який супроводжується методом герменевтичного й феноменологічного аналізу. Другим важливим методологічним виміром постає інтуїтивно-образне спонення, що обумовлює увагу не тільки до текстологічно-оформленого, але й до зустрічі з самою безпосередньою сучасністю, що завжди загрожує непевністю і навіть помилковістю. **Наукова новизна.** Скептична недовіра до науково-раціонально орієнтованої думки викликала появу у ХІХ ст. дискурсу ірраціоналізму, обумовлюючи крен філософії у бік релігії і мистецтва, зачепивши у ХХ ст. сумнівом і саме поняття істини – питання про істину зміщується у бік суб'єктивізму і конструктивізму, коли істина не так відкривається, як конструюється. Наявний ще один аспект проблеми істини – зв'язок питання істини з принципом тотожності мислення і буття, визнання і дотримання якого обумовлює онтологічний характер істини: рух знання у напрямку того, що насправді є і пошуки шляхів до цього. Питання буттєвої відкритості як істини ув'язується зі специфікою людського буття, особливий характер якого і висловлений поезією.

Висновки. *Теза «людина мешкає на землі поетично» розкриває антропологічний смисл поезії і містить два виміри: по-перше поетичність перебування людини вказує на встановлення нею імені існуючому, виведеному у людській світ іменуванням (істина діє як ἀλήθεια) – цим долається дилема знаходження або творення істини; по-друге, встановлення імені відбувається не за логікою однозначного наділення і присвоєння, але передбачає герменевтичний рух виведення смислу з прихованості, що дозволяє розглядати поезію філософічно, а філософію поетично.*

Ключові слова: *тотожність мислення і буття, поезія, онтологічне мислення, людина, мистецтво, філософія.*

WOZNIAK Stepan – Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor at the Department of Philosophy, Sociology and Religious Studies, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, 57, T. Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, postal code 76015 (stepanwozniak@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2268-5736>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.4>

To cite this article: **Wozniak, S.** (2025) Poeziia u konteksti totozhnosti myslennia i buttia [Poetry in the context of the identity of thinking and being] *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filosofiiia" – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 51, 67–87, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.51.4>

POETRY IN THE CONTEXT OF THE IDENTITY OF THINKING AND BEING

Summary. *The aim of this paper is to examine the phenomenon of poetry in the context of such an aspect of truth as the identity of thinking and being. **Methodology.** The primary principle employed is the textual analysis of works, accompanied by methods of hermeneutic and phenomenological analysis. A second significant methodological dimension is the intuitive – imagistic apprehension, which directs attention not only to the textually structured but also to the encounter with immediate contemporaneity, which always carries the risk of uncertainty and even fallibility. **Scientific novelty.** Skeptical distrust toward scientifically and rationally*

oriented thought gave rise in the 19th century to the discourse of irrationalism, which inclined philosophy toward religion and art, and in the 20th century cast doubt on the very concept of truth itself. The question of truth thus shifted toward subjectivism and constructivism – hence, truth is not so much discovered as constructed. Another aspect of the problem of truth lies in its connection with the principle of the identity of thinking and being, the recognition and adherence to which determine the ontological nature of truth: the movement of knowledge toward what truly is, and the search for ways of attaining it. The issue of existential openness as truth is linked to the specificity of human being, whose particular character is expressed by poetry.

Conclusions. *The thesis «man exists poetically upon the Earth» reveals the anthropological meaning of poetry and contains two dimensions: first, the poetic nature of human existence indicates humanity's act of naming what exists – bringing it into the human world through naming (truth exists as ἀλήθεια) – thereby overcoming the dilemma of discovering versus creating truth; second, the act of naming occurs not according to the logic of unambiguous attribution and appropriation, but presupposes a hermeneutic movement of bringing meaning forth from concealment. This allows poetry to be considered philosophically, and philosophy poetically.*

Key words: *identity of thinking and being, poetry, ontological thinking, human being, art, philosophy.*

Постановка проблеми. Тривалий час філософія знаходилася під дією мисленевих установок, характерних для науки. Гегель, який досить кардинально змінює філософський дискурс, тим не менше говорить, що філософія має стати наукою в повному розумінні, переставши бути любов'ю до мудрості (Гегель, 2004, с. 20). І хоча у ХХ–ХХІ ст. домінанта науково організованого дослідження зберігається, виразно наявна увага до інших варіантів мислення, серед яких значне місце займає мистецтво і поезія зокрема. Впродовж історії поезія займає особливе місце і, не зважаючи на широко відоме вигнання поетів з ідеальної держави, проголошене Платоном, вже Арістотель, мислення якого організоване раціонально-аналітично, вказує на філософічність поезії, яка у порівнянні з історією філософськи глибша

і серйозніша – вона говорить не про окреме, а про загальне (Арістотель, 1967, с. 54). І цим поезія ставиться у контекст філософських пошуків істини. Показово, що Арістотель протиставляє не поезію і прозу, що характерне для нашої сучасності – для нього важливий не спосіб організації змісту, коли мова може бути оформлена ритмічно у відповідності до певного метру або бути прозаїчною, а спрямованість поезії на *можливе по вірогідності або по необхідності*, і у цьому його зауваженні можна бачити засадничу причину того, що натурфілософські трактати, які стоять у витоків філософії, оформлені поетично, тобто справа не стільки у тому за домінанти усної традиції перевага віддається ритмічно організованим текстам, але у сутнісній специфіці поезії – увага не до мінливо-одиночного, але необхідно-загального, що у грецькій натурфілософії набуло форми пошуків первинного вихідного начала усього (архе). Близькість поезії до первинних джерел існуючого спричинила виникнення поетичної теорії мови, яку розробляє Й. Гаман, відповідно ідей якого «поезія є рідною мовою людського роду» (Hamann, 1968, р. 50), що було прийнято і Гердером, і романтиками, і В. Гумбольдтом.

Домінанта руху до істини спричинила скептичну недовіру до науково-раціонально орієнтованої думки, що викликало появу у XIX ст. дискурсу ірраціоналізму, і це означило крен у бік релігійного дискурсу (К'еркегор) і мистецтва (романтики, Ніцше), цей крен здобув у XX ст. впливове і виразне продовження, зачепивши сумнівом і саме поняття істини – наявні різноманітні філософські трактування істини, у яких сама можливість істини стає сумнівною, вона «перетворюється на ідеал, норматив, орієнтир, який лише може в чомусь допомагати, але не досягатись» (Петрушенко, 1999, с. 27). Якщо для докантівської філософії онтологічний характер істини не викликав різкого заперечення, то після Канта питання про істину зміщується у бік суб'єктивізму і конструктивізму, отже істина не так знаходиться, або відкривається, як створюється, або конструюється. Це питання задають мислителі і у XXI ст.: «Істину знаходять чи її творять? Близько 2400 років тому Платон згадав те, що він назвав 'старою суперечкою між філософією та поезією'. Багато інтерпретаторів розуміли цю суперечку як суперечку про те, який дискурс – філософія чи поезія – звертається до істини, а який – до брехні» (Burns,

Flamm, Gahan, Quinn, 2020, р. 1). Питання істини ув'язується зі специфікою людського буття, що чітко висловлене Гельдерліном і підхоплене Гайдеггером, який характер людського буття експлікує словами з його вірша: «*Вся у заслугах, людина все ж мешкає поетично на цій Землі*» (Гайдеггер, 1998).

Наявний ще один аспект проблеми істини, який не так часто потрапляє у поле зору, можливо тому, що це здається саме собою зрозумілим – мова йде про зв'язок питання істини з принципом тотожності мислення і буття, визнання і дотримання якого обумовлює онтологічний характер істини: рух знання у напрямку того, що насправді є і пошуки шляхів до цього.

У світлі вищевказаного вимальовується така постановка **мети** – розглянути феномен поезії у контексті такого аспекту істини як тотожність мислення і буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При тому, що сучасний погляд на поезію тяжіє до простого та точного твердження: поезія відноситься до літературної творчості, отже міркування щодо її природи і сутності належать літературознавству та історії літератури, достатньо вагомо представлена традиція розглядати поезію у контексті філософського дискурсу (Burns, Flamm, Gahan, Quinn, 2020; Simecek, 2022; Jonkers, 2025; Noreikaitė, 2025).

У колективній праці міждисциплінарного характеру (Burns, Flamm, Gahan, Quinn, 2020) зосереджено увагу на двох крайніх позиціях і можливостях досягти гармонійного союзу між філософами і поетами: «Поети, до яких звертався Платон, – це ті, хто у своєму підході до істини віддає пріоритет творчості, тоді як видатні філософи віддають перевагу відкриттю. Узагальнюючи, це можна висловити так: поетичні типи (включаючи, але не обмежуючись тими, хто складає вірші), є творцями, тоді як філософські типи (включаючи, але не обмежуючись тими, хто складає філософію) – шукачами» (р. 2). Автори історично контекстуалізують та перехресно інтерпретують аспекти цієї суперечки. Протилежні позиції представлені С. Розеном (Rosen, 1988), який вважає суперечку такою, що не підлягає розв'язанню і вказує на взаємну доповнюваність: «Філософія має перевагу перед поезією у тому, що може пояснити, що вона розуміє під мудрістю. Але поезія має перевагу перед філософією у тій частині

мудрості, яка, по суті, є регулятивною частиною, поетичною» (р. 13) і Т. Гулдом (Gould, 1990), який вважає Платона відповідальним за домінування філософії над поезією, що спричинило негативний вплив на розвиток західної культури (р. 225). Дуже показовим є те, що хоча філософія і поезія у цьому виданні розглядаються через сполучник «і», остання глава присвячена Гайдеггеру, погляди якого виходять за межі підступної опозиційної позиції, в яку західна традиція була введена Платоном (Flamm, 2020, р. 93).

Внутрішня узгодженість філософії і поезії часом заперечується і тоді поезія не бачиться філософічною, але допоміжною – сприяючи налагодженню зв'язків з поглядами інших (Simesek, 2022, с. 307), але при цьому уточнюється що таке бачення засноване на обмеженому розуміння самої філософії (р. 317), отже автор пропонує «інші способи мислення та інші способи оцінки, які виявляються у фокусуванні та пріоритетності певних думок, образів та почуттів» (р. 313). Але він не експлікує природу самої поезії, яка дозволяє її співвідносити з дискурсом мислення.

А. Нореїкайте (2025), звертаючись до твердження Гельдерліна про поетичне життя людини, яке найчастіше відоме через Гайдеггера, експлікує цю тезу через Р. Шпемана і підкреслює, що увага до естетичних моментів буття особистості не є випадковою чи просто декоративною, а має набагато суттєвішу роль – естетичне житло людини є метафізичним, онтологічним твердженням про її суттєво естетичну конституцію (Noreikaitė, 2025, р. 76). Для неї суттєвим є антропологічний аспект поезії, вона розглядає узгодженість етичного і естетичного вимірів людської особистості.

Досить часто звертається увага на негативний вплив математично обґрунтованої методології, яка поступово проникла в усі сфери знання, включаючи практичні способи взаємодії з життєвим світом і відзначається роль філософії М. Гайдеггера у подоланні такої відчуженості (Jonkers, 2025, р. 65). Велика кількість дослідників звертаються до спадщини М. Гайдеггера як з метою виявлення специфічного характеру поезії, так і осмислення впливу М. Гайдеггера на подальший розвиток філософії (Cucu & Lența, 2023; Park, 2023; Han, 2023), що обумовило центральну увагу даного дослідження до його ідей, при

тому, що постановка питання передбачає не стільки осмислення поглядів самого Гайдегера, скільки стосується експлікації проблеми як такої. Авторитетність і вага підходу Гайдегера до цього питання може бути підтверджена тим, що його розуміння поезії приймається Н. Анісімовою (2021) у якості теоретичної основи при розгляді мотивів творчості та образу Поета у ліриці представника поетичного покоління 1980-х років Ігоря Рима-рука. Ставлення до ідей М. Гайдегера не є одноставно схвальним: поруч з душевним визнанням його у якості мислителя, що повертає нас до витоків людського буття (Dier Van Thi, 2022), наявне скептично-критичне відношення до його герменевтики: «Те, що образне прочитання Гельдерліна Гайдегером не є екзегетично вірним, добре відомо. У цій статті ми критично оцінюємо взаємодію Гайдегера з Гельдерліном» (Shahid & Skirke, 2025, p. 177). Автори вважають Гельдерліна радше філософським опонентом, ніж однодумцем Гайдегера, згадуючи Т. Адорно, відомого своїм негативним ставленням до філософії Гайдегера: він вважає, що Гайдегер привласнює поезію Гельдерліна для власних цілей і що в результаті його прочитання Гельдерліна є нав'язливим. Проте трактування ідей Гайдегера названими авторами щодо відношень свого і чужого не виглядає коректним, а є дещо упередженим – як і у випадку Т. Адорно, у відношенні якого до філософії М. Гайдегера можливо бачити сліди життєвої травми Голокосту.

Для розуміння феномену поезії важливою є постать П. Целана – при тому, що М. Гайдегер називає Гельдерліна «поетом поетів», оскільки його цікавить суть і природа самої поезії, це питання у ХХ ст. піднімає П. Целан: «‘Промови’ Пауля Целана визначають, що таке поезія і чому вона нам потрібна. Він не хоче ‘вічної’ поезії, але все ж ‘претендує на бескінечність’; він ‘проходить крізь час’. Він не відкидає поезію як таку, що суперечить розуму, і не підносить її як чисту безпосередність значення. Він ставить під сумнів амбівалентне ставлення до мистецтва – як до ‘штучного’ чи як до ‘глибокого’» (Deutscher, 2024). Стосунки Гайдегера і Целана приваблюють багатьох: але їх схильні бачити у політико-ідеологічному протистоянні, концентруючи увагу на життєвих ситуаціях – називаючи Целана Поетом і Жертвою, а Гайдегера – Філософом і Катом (Титар,

Костенко, Овчаренко, 2021, с. 64) і зрозуміло по-людськи вимагаючи публічного визнання, дещо нехтуючи тим, що промовлене публічно все одно лишається амбівалентним і не може задовольнити остаточно.

Виклад основного матеріалу. Оскільки питання сутнісної особливості поезії поставлене у контекст тотожності мислення і буття, то доречно почати саме з експлікації цього принципу і зазначити, що тотожність мислення та буття є не просто окремою ідеєю або парадигмою, що має своє локальне місце у філософії серед багатьох інших: вона виступає засадничим принципом розгоргання філософських міркувань на всіх рівнях існування філософії, від аналізу історії філософії до формування сучасних філософських парадигм. Принцип тотожності мислення і буття володіє фундаментальним характером по відношенню до способів існування філософських дискурсів, оскільки легітимізує можливість раціонального пізнання світу. І тим не менше, наявне дуже суперечливе ставлення до нього, яке доходить до протилежності.

Мислення і буття для сучасної свідомості постають у якості граничних протилежностей, але перше іменування їх, здійснене Парменідом, розглядає їх як тотожність: «мислити – те ж саме, що бути; можна лише те говорити і мислити, що є, адже буття є, а ніщо немає» (Parmenides). Показово, що можливе прямо протилежне розтлумачування цих слів і таке прямолінійне тлумачення стає засадою для однозначного критицизму: або буття вважається таким, що повністю вичерпується мисленням як його тотожність і цим самим позбавляє його самостійності і автономії – у цьому вбачається домінування мислення, яке бачить тільки саме себе, є самопороджувальним і породжувачим усе інше, отже буття як таке зникає, і це вважається ілюзією ідеалізму; або мислення бачиться тим, що похідне від буття як його відтворення і у цьому аспекті постає його тотожністю – у цьому вбачається несамоствореність мислення, нездатного до творчості, мислення позбавляється автономного власного простору свого існування, є тільки рефлекс, і це вважається ілюзією матеріалізму.

Тотожність мислення і буття відкидається з обох цих установчих засад і розгортається відповідно наочної логіки здорового глузду. Тотожність мислення і буття бачиться такою,

що суперечить щоденному людському досвіду розрізнення суб'єктивного мислення і об'єктивної реальності – мислення вважається внутрішнім процесом, буття – зовнішнім існуванням, отже людина здатна у процесі пізнання *співвідносити* свої думки (мислення) з реальністю (буття), але це співвіднесення не означає їх тотожності. Центральним моментом, руйнуючим таке міркування, є діалектико-понятійне розуміння тотожності, що розглядалося мною раніше – як герменевтична експлікація Гайдеггером тотожності у Парменіда (Возняк, 2024) і як повернення до діалектичного розуміння тотожності у Гегеля (Возняк, 2025). В обох цих текстах думка розгортається з простору філософського дискурсу, що робить і молодий Гайдеггер, але у нього наявний інший спосіб руху думки – з простору поетичного висловлювання, при тому, що центральними для нього є чисто філософські проблеми. Важливо розглянути нюанси цих філософських питань, які виявляються за звернення до феномену мистецтва і зокрема поезії. І мистецтво і поезія тоді постають формами мислення.

Г. Гадамер у коментарях до гайдеггерівської праці «Виток художнього витвору» починає з характеристики європейської культурної свідомості після Першої світової війни, зазначаючи хворобливе розчарування ліберальної епохи з її вірою у прогрес, який забезпечує раціональна наука. У цій атмосфері недовіри до методології і систематичного мислення неокантіанства зростає загальна критика ліберального шанування культури і пануючої академічної філософії, з осмислення ситуації у філософії цього часу і починається сходження «революційного генія молодого Мартіна Гайдеггера» (Gadamer, 1994, p. 96). Гадамер підкреслює, що у його дискурсі звучала споконвічна сила філософування, результатом *зустрічі* критичного ставлення до академічної наукової філософії і споконвічних філософських проблем буття стала знаменита книга «Буття і час», яку часто називають головною працею Гайдеггера. Гайдеггер виходить на проблематику, яка у тій чи іншій формі стає наскрізною для нього, – це проблематика гідного мислення, яке людство у своїй історії відкинуло і пішло іншою дорогою, звідки і виростають усі сучасні проблеми. З цим і пов'язана теза Гайдеггера з більш пізньої праці: «Зв'язок між думкою та буттям – рушійна сила всього західного

мислення» (Heidegger, 1975, р. 79), яка є визначальною для його мислення. Але ця проблематика наявна з самого початку, і вже у книзі «Буття і час» звучить радикально відмінна мова філософування, що було бурхливо прийнято з прямо протилежними емоціями і оцінками.

Існує установка розрізнення двох періодів у філософії Гайдеггера, для чого наявні цілком виправдані засади – достатньо звернути увагу на хронологію виходу його праць: якщо до середини 30 рр. у центрі вагомі класичні імена Арістотеля, Дунса Скота, Канта, то потім філософські авторитети поступаються місцем Гельдерліну, поету-романтику з трагічною життєвою долею, з часом до нього доєднуються Рільке, Георге, Целан. І саме цю зміну іменують Kehre, поворотом, який стався з Гайдеггером, проте ризикну стверджувати, що цей розподіл не зачіпає найсуттєвішого, отже немає не тільки «двох Гайдеггерів», але й про два етапи можна говорити з великою долею умовності: центральним є «питання Буття», змінюються шляхи підходу до нього і мова висловлювання – у екзистенційній аналітиці Dasein все виразніше акцентується питання Sein, зосереджуючись на темі «долі буття». Живлення важливої для Гайдеггера теми він отримує з поезії Гельдерліну – і ціла низка гайдеггеревих праць засвідчує це.

Проблематика «Буття та часу» вимовляється поетичною мовою Гельдерліна, і це узгоджене з тією революційністю, про яку говорить Гадамер, отже вважати, що у цій праці Гайдеггер намагається розв'язати проблему буття в контексті раціоналістичної парадигми (Курбатов, 2000, с. 100), при тому, що названий автор у розкритті «поезії як онтологічного критерію істини» мислить достатньо нюансовано і об'ємно. Задіювання мови Гельдерліна для висловлювання споконвічної філософської проблеми надає аргументи у визнанні гайдеггерівського прочитання неадекватним (Shahid & Skirke, 2025), привласнювальним, мова такого мислення іменована жаргоном (Adorno, 1973). Книга Адорно критично спрямована проти екзистенціалізму як такого, але вістря неприязні найбільшою мірою спрямоване на спосіб філософування Гайдеггера.

Отже у певний момент своєї творчості Мартін Гайдеггер переходить від дескрипції буття до поетики буття. Природно,

в рамках аналізу філософії Гайдеггера, це питання не відноситься до розряду закритих та невідповідних; це скоріше питання про причину зміни акцентів та інтонацій основного вектора філософії Гайдеггера, відповіді на яке містяться у досить великому обсязі коментуючої та спеціальної літератури. Проте серцевина, смислова схематика такого питання – від дескрипції буття до поетики буття – необхідно вкорінена в бутті та в буттєвому відношенні людини, а тому – потребує мислення. І тут необхідно акцентувати увагу на тому, що автентичні філософські питання буття і мислення лишаються домінантними – феномен поезії, який потрапляє у поле уваги, постає не у світлі літературно-мистецтвознавчому, що поглиблює розуміння поезії, а у світлі філософському, що дозволяє досягти деякої онтологічної істини. Власне, тут йдеться про те, що виключно рефлексивне звернення до проблеми буття – є недостатнім, класичними філософськими «ресурсами» до нього підступитися майже неможливо, оскільки абсолютність, апріорність і універсальна всезагальна спільність буття вислизає і виламується з будь-якої спроби понятійно-категоріального схоплення. Інша річ, що дескрипція і рефлексія багаті і потужні саме тим, що у них вже закладено вихідне поетично-цілісне ставлення до предмета, отже звісно ж, немає сенсу від них відмовлятися через їх «недостатності». Строго кажучи, недостатність, не-повнота, неостаточність у зверненні до буття не є певною ущербністю, Мартін Гайдеггер розуміє її як вихідну, базову та неминучу властивість онтологічної природи людини. І тому питання наново набуває сенсу: запитуючи, чому ми починаємо з мислення, дескрипції, аналітики буття, ми неминуче приходимо до його поетичного розуміння, і, строго кажучи, запитуємо про онтологічну сутність поетичного, про онтологічне коріння прекрасного як такого.

Буття – не річ серед інших речей, і навіть не якась область «іншого», піднесеного, що «в емпіреях перебуває». Складність будь-якого говоріння про буття в тому, що кажучи, ми вже в ньому перебуваємо, ми неминуче перебуваємо в ньому і щодо нього. І в такому разі вся людська діяльність тією чи іншою мірою спрямована на виведення буття у стан неприхованості, незабутності, у стан звучання. Все мистецтво – зрозуміле як людська «штучна», неприродна діяльність – є виявленням онтологічних

контурів речей, а зрештою – виявленням онтологічних коренів самої людини. І недарма давньогрецька культура під *τεχνη* розуміла не лише мистецтво як закриту сферу «прекрасного» і не лише «техніку» як ремесло, але все, що людина здатна зробити руками чи розумом. Краса, прекрасне вже спочатку коріниться в нашій здатності до творення і творчості, оскільки це – вихідне прагнення цілісності, завершеності, зібраності за певною мірою всіх речей, які ми створюємо.

Звичайно, поділ, розведення форм діяльності та способів відношень – неминучий процес. Відмежовуючи раціональне від поетичного, наукове від художнього, ми слідуємо тому ж «імперативу» міри і цілісності, оскільки будь-яка річ, чи то думка чи матеріальний предмет, набувають самості за посередництвом розрізнення з іншими речами. Проте важливо вбачати вихідний, базовий момент естетичного відношення, який слід розуміти не тільки і не стільки як прагнення і потяг до створення чи споглядання прекрасного, скільки як бажання досягнути предмет у всій його життєвій повноті та завершеності – інакше він не явиться, не буде наданим, не «зазвучить». У цьому випадку важливим є розуміння прекрасного як невіддільної частини істинного, при чому герменевтична експлікація відбувається за посередництвом нових понять, що майстерно коментує Гадамер, звертаючись до ідей праці «Витоки художнього витвору», називаючи виступи Гайдеггера з цими ідеями сенсацією (опублікована праця була у 50 рр., але як часто це відбувалося, усна відомість його ідей випереджала публікацію).

Гадамер підкреслює, що справа не у тому, що у базовий герменевтичний підхід саморозуміння людей в їхній історичності було введене мистецтво, він говорить про «разюче нову концептуалізацію» (Gadamer, 1994, р. 99): одним з головних герменевтичних понять Гайдеггера з самого початку було поняття «світу», який становив горизонт, що передував усім проєкціям *Dasein*, тепер це поняття знайшло контрпоняття в «землі», при цьому підкреслюється, що поняття світу як цілого, у якому відбувається людське самоосмислення, могло бути підняте до інтуїтивної ясності з самоосмислення людського *Dasein*, але «поняття землі звучало міфічно та гностично, що в кращому випадку могло мати свій справжній дім у світі поезії. У той час Гайдеггер з пристрасною

інтенсивністю присвятив себе поезії Гельдерліна, і саме з цього джерела він, очевидно, привніс поняття землі у свою власну філософію» (Gadamer, 1994, p. 99), отже «земля» стає необхідним визначенням Буття твору мистецтва (Gadamer, 1994, p. 100).

Перед тим, як звернутися до смислової герменевтики поняття «земля», вважаю доречним навести епізод з оповідання Г. Гессе «Трагічно», центральний персонаж якого згадує життєво-екзистенційне потрясіння, пов'язане з поетичним переживанням, яке як блискавка висвітлило чудо мови і слова почали «звучати, танцювати, потріскувати, жохатися, вибухати, співати, кричати, мерзнути, холонуть, тремтіти, здригатися і застигати», після цього його життя отримало смисл, ставши формою служіння (Hesse, 1972). Цей епізод стосується двох суттєвих для Гайдеггера проблем: по-перше, питання смислу і призначення людського буття, по-друге, домінування у буденній повсякденності безликої мови *das Man* на протигагу якій у поезії мешкає інша мова. Цю мову характеризує Гадамер, згадуючи метафору П. Валері, який прирівнює мову поезії до золотої монети на відміну від грошової купюри: якщо взяти молоток і вдарити по золотій монеті, золото збереже свою вартість, чого не можна сказати про паперову купюру (Гадамер, 2001а, с. 135-136). Персонаж Гессе страждає від знеціненої пустої мови офіційної публічності, яка стала домінантною після того, як люди відвернулись від поезії і «опинилися в осінній негоді: ось і зачинено двері храмів, у святі ліси поезії спустилася темрява» (Hesse, 1972). Гайдеггер також звертає увагу на сучасне знецінення поезії: «Поезію або відкидають як легковажне блукання та випаровування в невідоме, і політ у країну мрій, або ж вважають частиною літератури» (Heidegger, 1971, p. 213). Темрява, про яку говорить Гессе, за смисловими нюансами може бути прирівняне до забуття буття, яке, як пам'ятаємо, не є злим умислом людей, але узгоджене з самим буттям, що робить забуття способом виходу буття у висвітлений простір, який у свою чергу постає розривом, роковим «між», яке здатні подолати тільки поети, для яких не потрібен безперервний ланцюжок логічних зв'язків і установлює буття за посередництвом слова (пам'ятаємо, що саме так з ніщо творить світ Бог): «щось, що триває, ніколи не ліпиться з минулого. Просте не можна добути безпосередньо зі

складного. Міра не лежить там, де немає міри. Ми не знайдемо опори у безодні. Буття ніколи не є сушим. Оскільки й буття, і сутність речі у кожному з випадків не можуть бути виведені за допомогою обрахунків з того, що існує, – вони повинні бути створені, установлені й подаровані, причому з усією свободою» (Гайдеггер, 1998).

І тому поетичне «сказання» буття, поетична, естетична зверненість до нього здатні висловити щось таке, що практично неможливо висловити в понятті – і тому Гайдеггера так сильно манить до себе поезія та художня творчість. Перебуваючи в бутті первісно, апріорі, суцільно наше мислення, хоч би як рефлексивно і послідовно воно не було, неминуче набуває рис поетичної оповіді і навіть оспівування, оскільки людина буття донауково і дорефлексивно причетна буттю. Прекрасне являє себе тут не у формі химерності і «красивості» нашої промови, а у тому, що сама наша мова за своєю суттю спрямована на виявлення буття; краса в тому, що поетична оповідь збирає в собі в деякій нероздільно-незліяній цілісності як те, що оповідується, так і нас, оповідачів.

І тут слід звернутися до роботи нового поняття «земля», прийнятим від Гельдерліна: «‘Земля’ є контрпоняттям світу, оскільки воно втілює самозахист і закриття, на відміну від самовідкриття. Очевидно, що як самовідкриття, так і самозакриття присутні у творі мистецтва. Твір мистецтва не ‘означає’ щось і не функціонує як знак, що посилається на значення; радше, він презентує себе у своєму власному Бутті, так що глядач повинен зупинитися на ньому. Він настільки присутній сам по собі, що інгредієнти, з яких він складається – камінь, колір, тон, слово – набувають реального існування лише в самому творі мистецтва» (Gadamer, 1994, p. 103). Сміслова герменевтика поняття «земля» засвідчує, що цілісність нашого буттєвого відношення – це не остаточне проголошення певної абсолютної істини, тому що вона завжди незавершена, завжди недостатня і завжди вимагає промовляння від початку. Але саме через естетичне відношення будь-яке прикордонне, екзистенційне самостояння знаходить якусь об’ємність і загальність – питання долі людини розкривається тезою поетичного мешкання людини на землі: істина художнього

вигляду розкривається як простір наново створеного світу, що відповідає грецькому поняттю істини ἀλήθεια (неприховане) – С. Курбатов перекладає «спалахнула сутність істини» (Курбатов, 2000, с. 100), але розкритість і спалахування істини не здобуваються як монета, яку можна покласти у кишеню (Гегель, ...), «Гайдеггер стверджує, що неприхованість – це не просто характер суцього тією мірою, якою воно правильно пізнається. У більш первісному сенсі неприхованість ‘відбувається’, і ця подія є тим, що вперше робить можливою неприхованість і правильне пізнання суцього. Прихованість, яка відповідає такій первісній неприхованості, не є помилкою, а радше належить спочатку самому Буттю. Природа, яка любить приховувати себе (Геракліт), таким чином характеризується не лише з точки зору її можливості бути пізнаваною, а й з точки зору її Буття. Це не лише вихід на світло, але й приховування у темряві. Це не лише розкриття квітки на сонці, але й її вкорінення в глибинах землі» (Gadamer, 1994, p. 106).

Якщо філософія у її відчайдушному русі до істини, спираючись на рацію як абсолютну силу, прагне проголосити «ясне як сонце» сповіщення (Фіхте), стати нарешті справжньою мудрістю (Гегель) і надати людству засоби не для пояснення, а для перетворення світу (Маркс), то у ній самій діє і інша тенденція, висловлена Сократом – «я знаю, що я нічого не знаю», тобто істина настільки ж є неприхованістю і розкриттям, наскільки вона ховається і вислизає від людини. І саме у цьому Гайдеггер побачив спорідненість філософії і поезії, смисл яких не лежить на поверхні, а приховується у таємничій глибині, часом виблискуючи як подія і зникаючи у прихованості. Вже за межами герменевтичної експлікації мистецтва і поезії Гайдеггер вводить поняття Ereignis, наповнюючи його різними смислами: він відмовляється розуміти його у якості випадку (das Vorkommnis) або якогось здійснення (das Geschehen), а бачить у ньому «er-aeugen», «er-blicken» – побачити, покликати у погляд, присвоїти. Г. Зойбольд зауважує: «Для непосвячених це небагато. Але не в гайдегерській мові висловити це неможливо. Ereignis немає ані функцій, ані характеристик, ані субстанції. Ereignis відбувається. Ereignis збуває буття і час, і це «відповідально» за наше поводження з усім, що існує» (Seubold, 2003, s. 302).

Ereignis вводить у бачення зникаюче, те, що ховається – у термінології Гайдеггера «забуття буття».

Якщо висвітлене буття тотожне мисленню, то вислизаючи з тотожності, буття вбачається у своїй забутості – це обумовлює філософічність поезії і поетичність філософії, що долає протистояння конструктивної створенності й споглядальної відкритості істини. Дискурсивна аналітичність логіки зупиняється перед цією нетотожністю, у цьому розриві нетотожності проблискує істина художнього твору, але й спекулятивна думка не спокушається аналітичним розрізненням, а бачить ціле не як сукупність складових, але у тотальності присутності і бачення, або іншими словами – у тотожності буття і мислення, яка постійно порушується, коли і мислення вислизає, і буття забувається. У такому приховуванні і вислизанні філософія і поезія не просто зближені, але тотожні – це і засвідчено філософською поемою Парменіда, поезією Гельдерліна, Рільке, Целана, але й філософією самого Гайдеггера. Гадамер згадує і родоначальника «чистої поезії» Маларме як приклад такої тотожності: він «здається, усвідомлював це. Так чи інакше, ми знаємо, що багато років він присвятив вивченню філософії Гегеля, й картини поезії, в яких його зустріч із 'ніщо' трансформується в заклинання абсолюту, неперевершені. Таємниця мерехкотіння? Здається над поетом, так само як і над філософом, від Платона до Гайдеггера, панує незмінна діалектика появи предметів й відступання його назад у таємницю мови» (Гадамер, 2001b, с. 26).

Висновки. Так зрозуміла поезія стає свідченням людського буття, що промовляється Гайдеггером словами Гельдерліна «*Вся у заслугах, людина все ж мешкає поетично на цій Землі*». Теза «людина мешкає на землі поетично» розкриває антропологічний смисл поезії і містить два виміри: по-перше поетичність перебування людини вказує на встановлення нею імені існуючому, виведеному у людській світ іменуванням (істина діє як ἀλήθεια) – цим долається дилема знаходження або творення істини; по-друге, встановлення імені відбувається не за логікою однозначного наділення і присвоєння, але передбачає герменевтичний рух виведення смислу з прихованості, що дозволяє розглядати поезію філософічно, а філософію поетично.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова Н. І. Художня трансформація герменевтичних концепцій Мартіна Гайдеггера у ліриці Ігоря Римарука. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2020. Вип. 14. С. 97–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lspmd_2020_14_12.
2. Арістотель. Поетика. Київ: Мистецтво, 1967. 142 с.
3. Возняк С. Гайдеггерівський Парменід: персонаж гайдеггерівської філософії чи автентичний мислитель. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. 2024. No 49. С. 13–32. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.49.1>
4. Возняк С. Тотожність під підозрою: забуття дискурсу Гегеля. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НАУОА, 2025. № 28. С. 3–9. doi: <http://doi.org/10.25264/2312-7112-2025-28-3-9>
5. Гайдеггер Мартін. Гельдерлін та сутність поезії. *Возняк Т. Тексти та переклади. X: Фоліо, 1998*. URL: <https://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perekl/kn3-heid3.htm>
6. Гегель Г. Феноменологія духу. Київ: Основи, 2004. 278 с.
7. Гадамер Г.- І. Філософія і література. *Гадамер Г.-І. Герменевтика і поетика*. К.: Юніверс, 2001а. С. 127–144.
8. Гадамер Г.- І. Філософія і поезія. *Гадамер Г.-І. Герменевтика і поетика*. К.: Юніверс, 2001б. С. 119–126.
9. Курбатов С. В. Поезія як критерій онтологічної істини: («Tempus omnia revelat» Мартіна Гайдеггера). *Наукові записки НАУКМА: Філологічні науки*. 2000. Т. 18 С. 100–104.
10. Петрушенко В. Місце істини у драмі людського буття. *Гуманістичні реалії істини*. Дрогобич: Вимір, 1999. С. 16–31.
11. Титар О., Костенко Г., Овчаренко Н. Філософія як agora культурного діалогу: зустріч Мартіна Гайдеггера та Пауля Целана. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*. 2021. № 64. С. 6–13. doi: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-01>
12. Adorno T. The Jargon of Authenticity. Translated by Knut Tarnowski and Frederic Will. Evanston: Northwestern University Press, 1973. 165 p.
13. Burns John, Flamm Matthew, Gahan William, Quinn Stephanie. The Quarrel Between Poetry and Philosophy: Perspectives Across the Humanities. Routledge, 2020. 120 p.
14. Cucu M., & LeŃa O. The Heideggerian Ontology and The Exposure of The Being in the «Poetic Dwelling». *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2023. № 14(4). P. 433–444. doi: <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/428>

15. Deutscher Max. Speeches on Poetry. *Philosophies*. 2024. № 9(6). doi: <https://doi.org/10.3390/philosophies9060170> URL: <https://www.mdpi.com/2409-9287/9/6/170>

16. Diep Van Thi. To Dwell Poetically...According to Martin Heidegger. May 25, 2022. URL: <https://www.vtdiep.ca/dwell-poetically-martin-heidegger/>

17. Flamm Matthew Caleb. Turning With Heidegger Towards Poetry. Burns John, Flamm Matthew, Gahan William, Quinn Stephanie. *The Quarrel Between Poetry and Philosophy: Perspectives Across the Humanities*. Routledge, 2020. P. 93–106.

18. Gadamer Hans-Georg. Heidegger's ways. Translated by John W Stanley. Published by State University of New York Press, Albany, 1994. 222 p.

19. Gould Thomas. *The Ancient Quarrel Between Poetry and Philosophy*. Princeton University Press, 1990. 348 p.

20. Hamann I. G. *Sokratische Denkwürdigkeiten, Aesthetica in nuce*. Stuttgart: Reclam, 1968. 191 p.

21. Han Choong-Su. An Elucidation of the Citation from Hölderlin's Poem «The Journey» in Heidegger's Essay «The Origin of the Work of Art». *Kritike*. 2023. №16/3. P. 172 –179. doi: <https://doi.org/10.25138/16.3.a13>

22. Heidegger M. «. . . Poetically Man Dwells . . .». *Poetry, Language, Thought*. Translated by Albert Hofstadter. Harper & Row Publishers, 1971. P. 213 –229.

23. Heidegger M. Moira (Parmenides VIII, 34–41). *Early Greek Thinking*. Translated by David Farrell Krell and Frank A. Capuzzi. New York, Harper & Row, 1975. P. 79–101.

24. Hesse Hermann. *Stories of Five Decades*. Translated by Ralph Manheim and Denver Lindley. Edited by Theodore Ziolkowski. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1972. URL: <https://oceanofpdf.com/authors/hermann-hesse/pdf-epub-stories-of-five-decades-download/>

25. Jonkers Peter. On Philosophy and Poetry in Contemporary Thought. *Tativa – Journal of Philosophy*. 2025. Vol. 17, № 1, 63–68. DOI: <https://doi.org/10.12726/tjp.33.5>

26. Noreikaitė Aistė. Poetically Man Dwells: An Aesthetic Being of a Person. *Research in hermeneutics, phenomenology, and practical philosophy*. 2025. Vol. XVII, № 1 / JUNE. P. 75–98.

27. Park Suh-Hyun. Language of the Ineffable: Poetry and Imageless Thought in Heidegger's Later Philosophy. *Kritike*. 2023. №16/3. P. 180–192. doi: <https://doi.org/10.25138/16.3.a14>

28. Parmenides. On nature. URL: https://parmenides.com/about_parmenides/ParmenidesPoem.html?page=12

29. Rosen, Stanley. *The Quarrel Between Philosophy and Poetry*. New York and London: Routledge, 1988. 123 p.

30. Seubold, G. (2003). Ereignis. Was immer schon geschehen ist, bevor wir etwas tun. *D. Thomae (Ed.), Heidegger. Handbuch. Leben-Werk-Wirkung*. Stuttgart-Weimar: Verlag J. B. Metzler. S. 335–340

31. Sidra Shahid & Christian Skirke. «We though Sing from the Indus»: Hölderlin's Philosophical Response to Heidegger. *Journal of the British Society for Phenomenology*, 2025. № 56/3. P. 177–195, doi: <https://doi.org/10.1080/00071773.2025.2519757>
32. Simecek Karen. Linking perspectives: A role for poetry in philosophical inquiry. *Metaphilosophy*. 2022. №53. P. 305–318. doi: <https://doi.org/10.1111/meta.12544>

REFERENCES

1. Anisimova, N. I. (2020). Khudozhnia transformatsiia hermenevtych-nykh kontseptsii Martina Haidehhera u lirytsi Ihoria Rymaruka [Artistic trans-formation of Martin Heidegger's hermeneutic concepts in the lyrics of Igor Rymaruk]. *Literaturny svitu: poetyka, mentalnist i dukhovnist*, 14, 97–109. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lspmd_2020_14_12 [in Ukrainian].
2. Aristotel. (1967). Poetyka [Poetics]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
3. Vozniak, S. (2024). Haideggerivskyi Parmenid: personazh haideherivskoi filosofii chy avtentychnyi myslytel? [Heidegger's Parmenides: a character of Heidegger's philosophy or an authentic thinker] *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho uni-versytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filosofiiia»*, 49, 13–32. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.49.1> [in Ukrainian].
4. Vozniak, S. (2025). Totozhnist pid pidozroi: zabuttia dyskursu Hegelia [Identity under suspicion: forgetting Hegel's discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Filosofiiia» : naukovi zhurnal. Ostroh : Vyd-vo NaUOA*, 28, 3–9. doi: <http://doi.org/10.25264/2312-7112-2025-28-3-9> [in Ukrainian].
5. Haidegger, Martin. (1998). Helderlin ta sutnist poezii [Hölderlin and the essence of poetry]. *Vozniak T. Teksty ta pereklady*. Kh.: Folio. Retrieved from: <https://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perekl/kn3-heid3.htm> [in Ukrainian].
6. Hegel, H. (2004). Fenomenolohiia dukhu [Phenomenology of Spirit]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
7. Gadamer, H.- G. (2001a). Filosofiiia i literatura [Philosophy and Lit-erature]. *Gadamer H.-G. Hermenevtyka i poetyka*. (127144). K.: Yunivers. [in Ukrainian].
8. Gadamer, H.- G. (2001b). Filosofiiia i poeziiia [Philosophy and Poetry]. *Gadamer H.-G. Hermenevtyka i poetyka*. (119–126). K.: Yunivers [in Ukrainian].
9. Kurbatov, S. V. (2000). Poeziiia yak kryterii ontolohichnoi istyny: («Tempus omnia revelat» Martina Haidehhera) [Poetry as a Criterion of Ontologi-cal Truth: («Tempus omnia revelat» by Martin Heidegger]. *Naukovi zapysky NaUKMA*, 18 : Filolohichni nauky. S. 100–104 [in Ukrainian].
10. Petrushenko, V. (1999). Mistse istyny u dramy liudskoho buttia [The place of truth in the drama of human existence]. *Humanistychni realii istyny* (16–31). Drohobych: Vymir [in Ukrainian].

11. Tytar, O., Kostenko, H., Ovcharenko, N. (2021). *Filosofia yak ahora kulturnoho dialohu: zustrich Martina Haidehhera ta Paulia Tselana* [Philosophy as an agora of cultural dialogue: the meeting of Martin Heidegger and Paul Celan]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N.Karazina, seriia «Teoriia kultury i filosofia nauky»*, 64, 6–13. doi: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-64-01> [in Ukrainian]

12. Adorno, T. (1973). *The Jargon of Authenticity*. Translated by Knut Tarnowski and Frederic Will. Evanston: Northwestern University Press.

13. Burns, John, Flamm Matthew, Gahan William, Quinn Stephanie. (2020). *The Quarrel Between Poetry and Philosophy: Perspectives Across the Humanities*. Routledge.

14. Cucu, M., & Lența, O. (2023). The Heideggerian Ontology and The Exposure of The Being in the «Poetic Dwelling». *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(4), 433-444. doi: <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/428>

15. Deutscher, Max. (2024). *Speeches on Poetry*. *Philosophies*, 9(6). doi: <https://doi.org/10.3390/philosophies9060170> Retrieved from: <https://www.mdpi.com/2409-9287/9/6/170>

16. Diep, Van Thi. (2022). *To Dwell Poetically...According to Martin Heidegger*. May 25, 2022. Retrieved from: <https://www.vtdiep.ca/dwell-poetically-martin-heidegger/>

17. Flamm, Matthew Caleb. (2020). *Turning With Heidegger Towards Poetry*. *Burns John, Flamm Matthew, Gahan William, Quinn Stephanie. The Quarrel Between Poetry and Philosophy: Perspectives Across the Humanities*. (93–106). Routledge.

18. Gadamer, Hans-Georg. (1994). *Heidegger's ways*. Translated by John W Stanley. Published by State University of New York Press, Albany.

19. Gould, Thomas. (1990). *The Ancient Quarrel Between Poetry and Philosophy*. Princeton University Press, 1990

20. Hamann, I. G. (1968). *Sokratische Denkwürdigkeiten, Aesthetica in nuce*. Stuttgart.

21. Han, Choong-Su. (2023). An Elucidation of the Citation from Hölderlin's Poem «The Journey» in Heidegger's Essay «The Origin of the Work of Art». *Kritike*, 16/3, 172–179. doi: <https://doi.org/10.25138/16.3.a13>

22. Heidegger, M. (1971). «. . . Poetically Man Dwells . . .». *Poetry, Language, Thought*. Translated by Albert Hofstadter. (213–229). Harper & Row Publishers.

23. Heidegger, M. (1975). *Moirai (Parmenides VIII, 34–41)*. Early Greek Thinking. Translated by David Farrell Krell and Frank A. Capuzzi. (79–101). New York, Harper & Row, 1975.

24. Hesse, Hermann. (1972). *Stories of Five Decades*. Translated by Ralph Manheim and Denver Lindley. Edited by Theodore Ziolkowski. New York: Farrar, Straus and Giroux. Retrieved from: <https://oceanofpdf.com/authors/hermann-hesse/pdf-epub-stories-of-five-decades-download/>

25. Jonkers, Peter. (2025). On Philosophy and Poetry in Contemporary Thought. *Tattva – Journal of Philosophy*, 17/1, 63-68. doi: <https://doi.org/10.12726/tjp.33.5>
26. Noreikaitė, Aistė. (2025). Poetically Man Dwells: An Aesthetic Being of a Person. *Research in hermeneutics, phenomenology, and practical philosophy*, XVII, № 1 / JUNE, 75-98.
27. Park, Suh-Hyun. (2023). Language of the Ineffable: Poetry and Imageless Thought in Heidegger's Later Philosophy. *Kritike*, 16/3, 180-192. doi: <https://doi.org/10.25138/16.3.a14>
28. Parmenides. On nature. Retrieved from: https://parmenides.com/about_parmenides/ParmenidesPoem.html?page=12
29. Rosen, Stanley. (1988). *The Quarrel Between Philosophy and Poetry*. New York and London: Routledge.
30. Seubold, G. (2003). Ereignis. Was immer schon geschehen ist, bevor wir etwas tun. D. Thomae (Ed.), *Heidegger. Handbuch. Leben-Werk-Wirkung* (335–340). Stuttgart-Weimar: Verlag J. B. Metzler.
31. Sidra, Shahid & Christian, Skirke (2025) «We though Sing from the Indus:» Hölderlin's Philosophical Response to Heidegger. *Journal of the British Society for Phenomenology*, 56:3, 177-195. doi: <https://doi.org/10.1080/00071773.2025.2519757>
32. Simecek, Karen. (2022). Linking perspectives: A role for poetry in philosophical inquiry. *Metaphilosophy*, 53:305–318. doi: <https://doi.org/10.1111/meta.12544>

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025